

Mishpatim – שלש רגלים וחגים

Source Sheet by David Saltzman

How do these sections connect?

What is the purpose of the Chagim?

What does the word Chag mean?

אברבנאל - ואחרי אשר ביאר הדברים הנכללים בדבור לא תשא בא לבאר דברים הנכללים בזכור את יום השבת ואמר שלא לבד נצטוו

במלאכת הששה ושבתת הז' בימי השבוע אלא גם כן יום לשנה בשמטת הארץ יעשה כן

- ולזה התחיל ושש שנים תזרע את ארצך בוא"ו רוצה לומר וגם כן בשנים תזכור השביעי והוא שש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה כמו שתעשה כל מלאכה בששת ימי המעשה ובשנה השביעית תשמטנה ונטשתה רוצה לומר את הארץ מלזרוע ומלעבוד בה ומלאסוף את תבואתה כמו שתשמור את יום השבת.
- ואפשר שאמר כאן בוא"ו ושש שנים מפני שהתחיל המשפטים בעבד עברי. ואמר שש שנים יעבוד ובשביעי יצא לחפשי חנם לחייב אותם המשפטים גם כן במצוה דומה לה והיא השמטה וזה הוא ושש שנים רוצה לומר וככה בשמטת הארץ שש שנים תזרע ותאסוף ובשביעי תצא הארץ לחפשי שיוצאת מרשות האדון ונקראת שמטת הקרקע מפני שיעזוב אותה כל השנה ההיא וכן נקראת שמטת כספים שמטה מפני שאמר שמוט כל בעל משה ידו.

והביא אחר זה מצות השבת שידמה לה באמרו ו' ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות. כאשר הוא בשמטת הארץ וכמו שבה יאכלו האביונים וחית השדה ככה ביום השביעי ינוח שורך וחמורך שלא תעבוד ולא תעמול עמהם וינפש בן אמתך והגר.

ואמנם אמרו אחר זה ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו הוא להגיד שמלבד מה שזכר מהדברים הנכללים בעשרת הדברות עוד יש בהם משמעותם המובן מהם בתחלת הדעת שזה לא נזכר כאן וכאלו אמר ובכל אשר אמרתי אליכם מהדברות אשר שמעתם מפי תשמרו לעשותם ולשמרם כפי פשוטיהם וכן בדבור לא יהי' לך אלהים אחרים נכלל ששם אלהים אחרים לא תזכירו ר"ל לא תסבבו שיזכרם אדם אחר ולא ישמע זכרונם על פיך.

וכן אחז"ל שלא תעשה שותפות עם הכותי וישבע לך בעבודת גלולים שלו נמצאת אתה גורם שתזכר על ידך.

ובעבור שעד כאן דבר מהמשפטים והתורות צוה שיעלו לירושלם ג' פעמים בשנה כדי ששם ילמדו התורה ומשפטיה וכאשר יספק אדם בדבר מהמשפטים האלה ישאל עליו בעלותו לרגל ויגידו לו את דבר המשפט.

ולכן סמך לזה שלש רגלים תחוג לי בשנה.

ורגלים הוא כמו פעמים כי בעבור שהעולים לרגל היו עולים ברגליהם נאמר כאן שלש רגלים.

ומהטעם ההוא נאמר גם כן פעמים מלשון מה יפו פעמיך.

- וביאר אותו באומרו את חג המצות תשמור כי היא הראשונה. ואמר שבעת ימים תאכל מצות לא שתהיה אכילת המצה חובה כל שבעת הימים כי אין חובת אכילתה כי אם בלילה הראשון כמו שהתבאר בסדר בא אל פרעה אבל הכוונה שאם יאכל לחם כל אותם שבעת הימים יאכלהו מצה לא חמץ ולזה אמר תאכל מצות כאשר צויתך שהנה הצווי הוא לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים. וביאר שיהיה החג הזה למועד חודש האביב כי ב"ד חייבים לעבר השנים באופן שיבוא חג הפסח באביב כמ"ש היום אתם יוצאים בחדש האביב ובאותם החגים אותם שיעלו לחוג לפני השם לא יראו את פניו ריקם אבל יביאו שמה זבח תודה ושלמים וכל קרבנותיהם.
- ואחר כך זכר חג השבועות ועליו אמר וחג הקציר בכורי מעשיך כי בעבור שאותו חג הוא בימי קציר חטים ואז מביאים בכורים מתבואת הארץ כמו שאמרו ממושבותיכם תביאו לחם תנופה לכן נקרא חג הקציר ובכורי מעשיך.
- ואחר כך זכר חג הסוכות הבא באחרונה ועל זה אמר וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה רוצה לומר היין והשמן וכל הפירות. ואמר בצאת השנה לפי שהיו מונים השנים מתשרי לתשרי והכלל שיעברו את השנה באופן שיבואו שלשת החגים האלה בזמניהם כפי תקופת השמש שהיא סבת בשול התבואות בשדה.

ולפי שלא יחשבו שיחוגו החגים האלה בארצותם הוצרך לומר שנית ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' רוצה לומר שכל האנשים הזכרים לא הנקבות פן יזנו בהתערבם באנשים בעליתם. הזכרים מבין עשרים שנה ועד בן חמשים שנה יעלו לירושלם וישתחוו נוכח מקדש ה' שהוא אשר כינה בשם פנים. אמנם הזקנים והטף לא יכלו לעלות.

ואמר את פני האדון ה' להגיד שאין תכלית עליית הרגל לאכול לשבעה ולשמוח שם אלא להדבק בו יתברך ולהראות לפניו כעבד שילך לפני רבו במועד. ולכן בהיות השם הוא האדון המוחלט ראוי שיבוא כל בשר להשתחוות לפניו והתועלת בזה שירגילו בנפשותם להכנע לעבודת השם יתברך ולקבל אדנותו עליהם ולשמוע מפי הכהנים הלויים תורת השם ומצותיו.

ואפשר לומר עוד כי מפני שבימים הקדמונים כל מי שהיה עושה עו"ג מיד היה עושה חג עליה כמו שאמרו בענין העגל חג לה' מחר

והנביא אמר (ישעיה כ"ט א') ספו שנה על שנה חגים ינקופו.

לכן מפני זה כאשר הזהיר על העבודת גלולים ושם אלהים אחרים לא תזכירו סמך אליו שלש רגלים בשנה להגיד שאלה מועדי ה' אשר יעשו אותם לא חגים אחרים לעו"ג

וכיון שהגיד שלשת החגים ההם נתן בכל אחד מהם משפט מיוחד.

- כי הנה לענין חג המצות אמר לא תזבח על חמץ דם זבחי רוצה לומר שבהיות החמץ עדיין בבית לא ישחטו את הפסח והוא משש שעות ליום י"ד בניסן וקרא לקרבן הפסח דם זבחי כי כן נאמר זבח פסח הוא לה' ולא ילין חלב חגי עד בוקר רוצה לומר שלמי החגיגה שהקטר החלבים ואמורי שלמים נפסלים בלינה כמו שיתבאר בפרשה צו וכן נאמר בסדר כי תשא ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח.
- וכן נתן המשפט אחר כך בחג השבועות והוא אמרו ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך והוא העומר ושתי הלחם ללמדך

- שבא זה ממקום מא"י שיתבשלו השעורים תחלה משם יביאו לחם הבכורים עד בית ה' אפילו שיהיה רחוק מאד מירושלים ולא ימתין שיתבשל סביב לעיר וכמו שיתבאר בפסוק ממושבותיכם תביאו וכן נתן משפט אחר מתיחס לחג הסכות והוא אמרו לא תבשל גדי בחלב אמו.
- והמצוה הזאת תמצאה בתורה ג' פעמים. אחת במקום הזה וב' בסוף סדר כי תשא ושלישית בסדר ראה אנכי. ואחז"ל אחת לאסור אכילה ואחת לאסור הנאה ואחת לאסור בישול.
 - ועקר טעם המצוה הזאת הוא להסיר מדת האכזריות והיא כעין מצות אותו ואת בנו או שלוח הקן אלא שנתפשט האסור בכל ענין שיהיה בשר וחלב.
 - והרב המורה פירש טעם המצוה הזאת מפני שהוא מזון בלתי נאות כי החלב יבושל מהר ואין כן הבשר.
 - והראב"ע כתב שזכרה התורה גדי עזים יותר משאר הבשר מפני שהגדי הוא קל להתבשל יותר מכל מין בשר. והוא ממוזג וממוצע מאד בין האיכיות ושלכן הישמעאלים עד היום מבשלים בשר גדי בחלב ואם כן כל בשר במשמע אלא שדבר הכתוב בהוה מאשר הגדי הוא מצוי אצל אמו ולכן חלבו יותר נערך לבשרו.
 - והיותר נראה בזה הוא שהי' ממעשה עובדי עבודת גלולים בזמן קבוציהם לעשות כן רוצה לומר לבשל הגדיים בחלב בזמן אסיפת התבואות לחשבם שבזה יתרצו לאלהיהם ויתקרבון אליו וישלח ברכה במעשה ידיהם וכמ"ש (ויקרא ט"ז) ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים וכ"ש שהיו רגילים בזה אנשים רועי צאן בזמן שיתקבצו לעשות הנהגותיהם ונימוסיהם שהי' מאכלם אז גדיים מבושלים בחלב וכל מיני תבשיל בשר וחלב. עוד היום הזה זה דרכם במלכיות ספרד שיתקבצו כל הרועים ב' פעמים בשנה להתייעץ ולעשות תקנות בעניני הרועים והצאן וקוראים לקבוץ ההוא בלשונם מישט"ה ובזמן ההוא הנה זאת חקרונה כן היא שזה מאכלם בשר וחלב ובשר הגדיים הם היותר נבחרים אצלם בתבשיל הזה וכבר שאלתי ודרשתי וידעתי באמ' כי גם באי קצה הארץ הנקרא 'אינג' אלאטירה ששם כמות מופלג מהצאן יותר מכל שאר הארצות זה ג"כ מנהגם תמיד ואחשוב באמת שמפני זה הזהירים ית' שכאשר יתקבצו בחג הסכות לא יבשלו גדי וחלב כדרכי הכותים ולהרחיקם תכלית הרוחק מדרכי העבודת אלילים אסר יתברך אכילתו והנאתו ובשולו כדבריהם ז"ל וגם אסרו כל שאר מיני בשר וחלב כדי שלא להתיר לפושעים לומר מה הפרש מזה לזה וגם מזה הטעם אסרו אפי' בשר עוף בחלב לפי דעת רובם חוץ מרבי יוסי הגלילי שהיה מקובל שאין אסורו נוהג במין שאין לו חלב ולזה התיר בשר עוף בחלב אף יחיד ורבים הלכה כרבים. וכן אסרו לאכול החלב אחר הבשר שמא ידבק מן הבשר בין שיניו ומתערב עם החלב טרם יכרת וצריך להמתין ביניהם עד השעה שיכרת הבשר ונותן טעם לפגם אף הבשר התירו לאכול אחרי החלב וכמו שבא כל זה בדבריהם ז"ל.
- ומאשר מצאנו ראינו שאחז"ל אמר להם הקב"ה אל תגרמו לי לבשל גדיין של תבואה בעוד שהן במעי אמותיהן וכו' אמר אחד מחכמי הדור שלדעתו אפשר לפרש שמפני שצוה אותם שיעשו חג הפסח כי בו יצאו ממצרים וראוי שיתנו לו תודה עליו וכן יעשו הודאה על ברכות תבואותיהן בחג השבועות ובחג הסכות ולא יהיו כפויי טובה לפניו יתברך אמר כמזהיר אותם עכ"ז ולא תבשל גדי בחלב אמו והוא משל נאות לענינים שהגדי הובעט באמו המניקה אותו ראוי לבשלו בחלבו וככה כל מי שאינו מחזיק טובה על השגחת השם יתב' שמשגיח עליו לטובה ראוי שישגיח עליו לרעה וכאלו אמר אל תהיו כפויי טובתי וברכתי עליכם באופן שלא תהיו גורמים לבשל ההשגחה והטובה בחלב אמו ויהפכו הברכות לקללות והטובה לרעה. וגם זה מאמר צח והלצ"י הוא.
- וחכמי הקראים כתבו בטעם לא תבשל גדי שלא יתערב הפרח עם העקרים וטעמו שלא יינק הבכור בחלב אמו אחרי עבור שבעת ימים אלא מיום השמיני אתה חייב להביאו ולשון בשול הנה גבול כמו הבשילו אשכולותיה ולפי זה הפי' תהי' המצוה הזאת מיוחדת בבכורות אבל מאשר ראינו המצוה הזאת שנויה ומשולשת בתורה השכל יורה שדרך קבלת חז"ל הוא האמת הגמור ועליו ראוי שנסמך ושאר המחשבות הבל המה מעשי תעתועים:

תורת משה - אלשיך. שמות כ"ג:י"ד'

(א) **שלוש רגלים וכו'.** אמר הוא ית'. הלא אמרתי לך כי אשפע לך טובה גדולה. כי שש שנים תזרע וכו'. ולא יחלש כח הארץ. כי תמיד תאסוף תבואתה והשביעית עם שתשמטנה ונטשת לא תחסר מתת כחה לך. כי הלא ואכלו אביוני עמך ויתרם תאכל חית השדה מבלי תזרע רק מהספיחים בלבד. והביטה וראה עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך להיטיב לך כל כך. כי אם שלש רגלים תחוג לי בשנה ותביא בהם עולות ראה מה הקדמתני ואשלם.

כי אם את חג המצות תשמר וכו'. שיש בה קרבנות והוצאות הלא אנכי הקדמתי לך כי הלא בו יצאת ממצרים. ואין הטבה גדולה מזו ועל כן לא יראו פני ריקם.

וכן חג הקציר הלא הוא בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וטרם תביא שתי הלחם בו הקדמתי לך שהצמחתי לך אשר תזרע בשדה. וכן חג האסיף הקדמתי לך כי הלא הוא באספך את מעשיך שנתתי לך מן השדה וש"ת כי הלאיתיך ללכת ירושלימה ג' פעמים. הלא אם תשוב ואשובך לפני תעמוד. ומה לך עוד טובה גדולה מזו. שתבא ותעמוד לפני במקום המיוחד לשכינה. וז"א שלש פעמים בשנה כלומר שתבא לרגל הלא הוא אל פני האדון ה' וגם שאין חיוב עליה לרגל ליראות רק בזכר' ולא בנשים.

ומה יתרון להן לז"א ענין הקרבן פסח. לרמז כי די להן שאוכלות מאישי ה'. משלחן גבוה מקרבן פסח. ולא תאמר שאין בו קדושה כיתר קרבנות על שנשתנה לאכול צלי אש כי הלא שני סימנים אתן לך אחד שלא תזבח על חמץ. וזה ראייה שהוא דם זבחי. שיש לו חומרא שאין צריך לומר שאין בו חמץ. על כי כל שאור וכל דבש נאסר לגבוה אלא אפי' בזמן שיש בו חמץ. שהוא עד חצי היום לא היה נזבח. ועוד כי לא ילין חלבו עד בקר ככל קרבן גבוה וזה ראייה כי חגי הוא ומשולחני אתם זוכי'. וע"כ נאמר זה הכתוב פה. ולא למעלה אחר פסוק את חג המצות וכו'.

בכור שור. שמות כ"ג:י"ד'

שלוש רגלים תחוג לי בשנה – שלש זימני שמחה בשנה, ובשלשתם תעשה לי חג, כדי שתהא שמחתכם לשמים.

בחג המצות – על שיצאתם ממצרים בו לחירות.

וחג הקציר – בשעת שאדם מתחיל לקצור קצירו שמח, כדכתיב: שמחו לפניך כשמחת בקציר כאשר יגילו בחלקם שלל (ישעיהו ט"ב:).

ותעשו שם חג, כדי שתהיה השמחה לשמים.

וחג האסיף – כשאדם אסף תבואתו, וכונס קיצו, ומוסק את זיתו, אז הוא שמח, ותעשו אז חג, כי אני רוצה להתערב בשמחתם. ולכך נאמר בחג הסוכות במקום אחר: והיית אף שמח (דברים ט"ז:ט"ו), כלומר: מאחר שאספת את הכל, אין לך מחשבה כי אם לשמוח.

הכתב והקבלה, שמות כ"ג:י"ד

(א) **שלוש רגלים.** אמרו לשון רגלים להוציא את בעלי קבין את החגר ואת הסומא, החולה והזקן והקטן, שאינם יכולים לעלות ברגליהם (רב"ח), ואמר עוד שם בשם המדרש, שלש פעמים שלש רגלים ולהלן הוא אומר תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם, וכן הכתוב אומר מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב. ע"כ.

מלשון זה נראה שהיו עולים ברגליהם כל הדרך מביתם עד ירושלים, וכ"כ התוס' (חגיגה ב' ד"ה ומי שאינו יכול) לעלות מעירו לירושלים. ע"ש.

אמנם במדרש (תהלים מ"ב) איתא, כי אעבור בסך, כשהיינו עולים ברגלים ליראות פניו בקספסטאות היינו באים אנו ובנינו בחיל גדול. סקפסטאות הוא בלשון יוני עגלה וצב ומכוסה להגן מרוח גשם ושרב ערש"י שם ובערוך. מבואר מזה שלא היו עולים ברגליהם רק מירושלים לעזרה. ערש"י במתני' ריש חגיגה מי שאינו יכול להלך ברגליו מירושלים לעזרה. ושם ד' ב' מפנקי שאינו הולך בלא נעל פטור שאין נכנסין להר הבית במנעל. -

והנה לשון רגלים דקרא פירש"י פעמים, כמו מדוע הכינתני זה שלש רגלים, ולשון הרמב"ם (בפירושו למשנה קמא דחגיגה) אע"פ שהרגל הוא המועד, מ"מ לפי שאמר רגלים ולא אמר פעמים באה הקבלה שרומז שזו אינו חובה על מי שאינו יכול ללכת ברגלי (עתוס' חגיגה ב' ד"ה מפעמים נפק') מבואר דעתו דעיקר לשון רגלים דקרא הוא המועד, וכמורגל בדברי רבותינו לקרוא את המועד בשם רגל, כאמרם חייב אדם לטהר עצמו ברגל, שמיני רגל בפ"ע, חוגג והולך כל הרגל כלו. וכן מסדרי התפלות אמרו ותורישנו קדושת שבת וכבוד מועד וחגיגת הרגל. ואין טעם לומר שנקרא הי"ט רגל ע"ש הליכתם ברגל מהר הבית לעזרה.

ונ"ל בזה, כי שם רגל שהונח על אבר ההליכה (פוס) ישמש גם על פעל ההליכה והנהגה, כמו וכל העם אשר ברגליך (בא י"א ח') שפירש"י ההולכים אחר עצרך (דיינער לייטונג) וכן לרגל המלאכה ולרגל הילדים (וישלח ל"ג) לרש"י לפי צורך וכח הליכתם וכן תרגלתי לאפרים (הושע י"א) פ' הולכתי אותם והרגלתי בנחת, ומורגל ברבותינו שחוק וק"ר מרגילין לערוה, כלומר מנהיגים ומוליכים, (ביבמות פ"ה) היא מרגילתו והוא מרגילה, היינו ההולכה והנהגה ע"י הסתה ופתיו, (פערלייטען)

מזה הענין נ"ל שהונח שם רגלים על החגים והמועדים, כי הם מוליכים מרגילים ומנהלים את ישראל ללכת בדרכי הש"י ומצותיו. כי היסוד אשר עליו נבנה כל הדת הישראלי הוא יציאת מצרים, כי ע"י האותות והמופתים הגדולים והנוראים שנעשו אז לעינינו, ובדרך זה קנה הוא ית' אותנו להיות לו לעבדים לשמור חקיו ומשפטיו, לכן כערך הנהגתו עמנו בהנהגה הנפלאה בעינינו שהם למעלה מן הטבע ומשכל האנושי, ככה נתחייבנו אנחנו יוצאי מצרים לעבדו גם בחקים אף שאין מבוא לשכל אנושי להשיג תכלית מכוונת ואין טבע האנושי מסכמת לעשייתם. (עמ"ש ביתרו בדבור אנכי ה"א), ולפי שקיום החקים האלה אינו מוטל רק על הישראלי לבדו, פן יאמרו הדורות הבאים, על מה משונים אנחנו מכל גויי הארץ שאינם מחייבים רק במצות שכליות וטבעיות, ולמה נסבול אנחנו לבד עול מצות השמיעות, חקים שאין שכל אנושי וטבעו מסכים לעשייתם, כמו שהיצר והאומות משיבין עליהם, והנהגה הנפלאה שהיתה ביציאת מצרים תהי' כשכוחה מדורות הבאים, לכן הפליא הוא ית' חסדו, להורות גם לעיני דורות הבאים שהנהגתו עמהם בדרך נפלא למעלה מן הטבע בלתי מושגות לשכל אנושי, והם הנסים המופלאים שהיו מתמידים בבית המקדש,

כמו אש שירדה מן השמים והיתה על המערכה רבוצה כארי (יומא כ"א)

- ונס הכרובים כאמרם (שם נ"ד) בשעה שהיו ישראל עולים לרגל היו מגלין להם את הפרכת ומראים להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום.
- ונס נר המערבי שבו ה' מתחיל ובו ה' מסיים וזה עדות שהשכינה בישראל (שבת כ"ב)
- ונס גדול שנעשה בלחם הפנים שכסדורו כך סלוקו חם, ואמרו (סוף חגיגה) שהיו מגביהין את השולחן ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ואומרים להם ראו חבתכם לפני המקום סלוקו כסדורו.
- והנס הגדול שלא כבו גשמים אש של עצי המערכה (אבות פ"ה מ"ח) ואף ביום סגריר שהגשמים מרובים לא היו מכבים את האש, ובזה לא נתבטלה העבודה בהקטרת אימורים.
- והנס הגדול שלא נצחה הרוח את עמוד העשן (שם באבות וביומא כ"א) אף שהמזבח באמצע העזרה ה' מגולה תחת השמים לא היו הרוחות הנושבות מנצחות את עמוד העשן העולה מן המזבח, כדרך בעשן הדיוט, אבל ה' מתמר ועולה במישור, וכל הרוחות הנושבות לא היו מזיזין אותו להתפזר וללכת לצדדין, לבד ממוצאי י"ט אחרון ש"ס ה' נוטה לצדדין להיות להם סימן אם השנה גשומה וטלולה, ומ"מ לא ה' מתפזר לצדדין.
- והנס הנפלא שהיו עומדים צופים ומשתחיים רוחים, כשהיו מכונסים בעזרה ברגלים היו דחוקים בעמידתם, וכשהיו משתחיים למזרח המזבח בתוך העזרה ומשתחיים לפני ההיכל נתרווח להם המקום ע"י נס עד שהי' כל אחד מרוחק מחברו ד' אמות, כדי שלא ישמע זה תפלת חברו כשמבקש צרכיו לפני המקום ב"ה.

הנה לראות כל איש ישראל בכל אחד מימים טובים, את כבוד מלך העליון ית' במקדשו, הלא תגע בלבבו רוממות כבוד יוצרו במדה גדולה, ויבין מעט מהדרת ענין אלהי, יחזק את לבבו לאהבת ה' ולדבקה בו, ויתן הכבוד למלך הכבוד להכנע לפניו ולעבדו כעבד נאמן, ואף שלא ימצא טוב טעם ודעת במצותיו השמיעות ישמור אותם בכל לב, כי כל ענני תשובות שוא לא יכבו את נגה האמת אשר זרח לעיניהם לראות את ההנהגה הנסית והנפלאה, וזרועות התנגדות טבעו תשברנה ולא ימנעוהו מלקיים חקי אלהים ותורותיו.

הנה להשגת תכלית נפלא הלזה שהיו חגי ה' ומועדי מוליכים כל איש ישראלי, שע"י הנסים שראו בבית מקדשו בהתאספם בו, היו מונהגים ומובאים לקבל ולקיים חקי ה' לכן נקראו רגלים (לייטונגספעסטע).

הנה השמות השונות הנמצאים בתורה לימים טובים של ישראל, חגים, מועדים, מקראי קדש, רגלים, ועצרת, כל אחד מהם יורה על ענין פרטי

- חג, ע"ש תנועת השמחה בנסיעתם למעון קדשו ית' (וואלפלאהרטס- פעסט) כמ"ש בראה ט"ז ט"ו.
- מועד, ע"ד התאספם יחד כלם כאיש אחד חברים (פערזאממלונגס- פעסט),
- מקראי קדש, ע"ש ההכנה והזמנה הנפשית על דרכי קדש (אויפרוף צור הייליגקייט) כמ"ש באמור כ"ג ב'.
- רגל, אל המכוון מנסיעה ואסיפה זו, והיא להוליכם אל אושר האמתי (לייטונגס- פעסט)
- ויום אחרון של כל יו"ט נקרא עצרת (אנהאלטספעסט) שגם אחר עבור המועד ונשוב בימי חול ומעשה לא נרף מלהחזיק בידיו ומלעבב בנפשותינו הלמודים היקרים שהתרגלנו בהם בימי המועד, כמ"ש פינחס כ"ט ל"ה:

הכתב והקבלה, שמות כ"ג:י"ד

(ב) **תחג לי**. שם חג הונח לרש"פ על הנקבים והחלולים שבסלעים (האהלונגען, צווישענרוים), כמו חגוי הסלע, והמה ההפסקים הסדוריים שבין הדברים שהיו יחד דבר אחד אם לא היה נעשה הפסק ביניהם, ויקרא מין כלי ההנדסה מחוג (צירקעל), ע"ש ההפסק שבין השטחים שהוא עושה ע"י ההפסק שבין ירכותיו, ויקראו החלולים שבסלע חגוי ע"ש ההפסק שבין בליטות הסלע, ויקרא המועד חג, חג המצות, חג הסוכות, ע"ש שעושה הפסק בימי המעשה שלפניו ושל אחריו (פערען, אינטערוואללע), אמנם יום השבת אינו נערך כלל עם הימים של אחריו כ"א עם מה שלפניו, שהוא סוף ושביעת ימי המעשה שלפניו, וימי המעשה של אחריו הם שיב התחלת זמן חדש:

הכתב והקבלה, שמות כ"ג:ט"ז

(א) **ריקים**. נ"ל כמו שנאמר לשון מלא על השגת תכלית המבוקש, כמו מלאו אחרי ה', תמלאמו נפשי, ככה יורה לשון ריקם על הפוכו, והוא מניעת השגת תכלית המבוקש, כמו יבושו הבוגדים ריקם (תהלים כ"ה ע"ש רע"ס), והמכוון שלא יהיה תכלית עליית הרגל לריק ולבהלה, לאכול שם לשבעה לבד, אמנם תהיה לשמוע שם מפי כהני ה' מה שירוש משפטי ה' ותורתו, להדבק בו ית', בראותו עניני בהמ"ק המראים לעין סודות הנמצאות, ולזאת הסבה באו קרבנות ראיי' וחגיגה אשר יורו על השמחה, לזכותו לעבודת האל ית' ולהשיגו לפי כחו, אשר הוא תכלית שלמות האדם כפי המכוון ממנו ית' ביצירתו, ואם אין עלייתו לתועליות כמו אלה ממעלות הנפשיות, הנה הוא לריק (ערלב"ג ומהרי"א), עי' ראה (ט"ז י"ז) איש כמתנת ידו:

רד"צ הופמן שמות כ"ג

תחג – מן חג"ג שבעצם פירושו הוא לנוע בחוזקה, לקפוץ, לרקוד; השוה שמואל א, ל, טז, ומכאן גם לחגוג חג, ובמיוחד חג שמח. ואף יש במשמעו של שורש זה: להתאסף לחגוג חג. חג הוא תמיד המועד שחוגגים אותו ברוב עם. ומכאן שיש בציווי "תחג" משום ציווי לאסיפת ציבור גדול במקום אחד, ופסוק יז רק קובע את מקומה של אסיפה זו ומי הם אלה החייבים בה. על כן אפשר כבר לצוות בפסוק טו "ולא יראו פני ריקם", אף כי כלל לא דובר עדיין על היראות. מצוות הרגל מוזכרות כאן בקיצור נמרץ, אם משום שציווין כבר ניתן, ואם משום שעוד יפורט מאוחר יותר.

רלב"ג תועלות שמות כ"ג

התועלת הארבעים ושמונה והארבעים ותשעה הם במצוות, והוא מה שצוה לחוג לה' יתעלה שלוש פעמים בשנה, שנאמר: 'שלוש רגלים תחג לי בשנה' (כג, יד). וענין החגיגה הזאת היא – לפי הוראת הגדר – הקרבת שלמי חגיגה. ומה שצוה להראות כל זכר אל פני האדון ה', ושלא יראו פניו ריקם, שנאמר: 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך אל פני האדון ה' (כג, יז); ואמר בחג המצות: 'ולא יראו פני ריקם' (כג, טו), ובפרשת ראה אנכי אמר זה בכל הראיות השלושה. וענין הראייה הזאת הוא שיקריב דבר, הוא בכללו לה' יתעלה, והוא מפני זה עולה, וזה יקרא "עולת ראייה". והנה התועלת באלו המצוות הוא לתת מעלה בנפש למועדים ולבית המקדש, כדי שיתבונן האדם בענינם, ויתירשר בזה להשכיל ולדעת ה' יתעלה לפי מה שאפשר, כמו שיתבאר מדברינו במה שיבוא. ועוד יהיה בזה תועלת מצד הקרבנות בעצמם, כמו שיתבאר בענין הקרבנות.

אבן עזרא על שמות כ"ג:י"ד

(א) **שלוש (רגלים)**. פעמים. לי לבדי תהיה עבד. שתעבוד שלוש רגלים בשנה ותבא לפני כעבד שיביא דורון לאדונו. על כן כתיב אחריו (את) [אל] פני האדון ה' כמו לפני האדון ה' וכן ולא יראו פני ריקם. והזכיר זה בעבור כי יש ימים ידועים הולכים עובדי אלילים להבליהם. על כן כתוב תחוג לי לבד

(ב) ומלת **תחוג**. תזבח. כמו אסרו חג בעבותים

(ג) **רגלים**. מגזרת רגל. כי רובם רגלים הם

רש"י על שמות כ"ג:י"ד

(א) **רגלים**. פְּעָמִים; וְכֵן כִּי הִפְתִּינִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים (במדבר כ"ב):

חזקוני, שמות כ"ג:י"ד

(א) **שלוש רגלים** אין אתה צריך לטרוח בעבודתי ולבטל בשבילה רק ג' פעמים בשנה ומה לך אצל אלהים אחרים.

ר"ע ספורנו שמות כ"ג

תחג לי – פְּעָמִים יִשְׂרָאֵל בְּעֶשְׂרִי (תהלים קמ"ט:ב'), על הפך "יִרְאָה אֶת הָעֵגֶל וּמַחֲלֵת" (להלן ל"ב:י"ט).

ר' בחיי שמות כ"ג

שלוש רגלים תחוג לי בשנה – וחזר עוד והזכיר בכאן שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך ונאמר במקום אחר (שם ט"ז) שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך וגו' בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, אלו אמר פעמים סתם ולא פירש בחג המצות ובחג השבועות וכו' הייתי אומר שילך שם שלוש פעמים בשנה בתוך ג' או ד' חדשים ועל זה נאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות, וא"כ למה נאמר רגלים בלשון רגלים פרט לבעלי קבין להוציא את החגר והסומא ואת החולה והזקן והקטן שאין יכולין לעלות ברגליהם. ובמדרש שלוש פעמים שלוש רגלים ולהלן הוא אומר (ישעיהו כ"ו) תרמסנה רגל רגלי עני פעמי דלים, אזהרה לישראל שלא יעלו אלא ברגליהם וכן הכתוב אומר (שיר ז) מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב.